

Lezing van Mgr. mr. drs. Th.C.M. Hoogenboom, hulpbisschop van Utrecht, bij gelegenheid van de Bonifatiusherdenking te Wijk bij Duurstede, 28 mei 2016

Bonifatius' erfenis voor het Europa van vandaag en de toekomst

1. In het jaar 800, 46 jaar na de marteldood van de heilige Bonifatius en zijn gezellen bij Dokkum, spoedde Karel de Grote zich naar Rome om door paus Leo III tot keizer gekroond te worden van het Heilige Roomse Rijk. Keizer Karels droom was één Europa met één godsdienst en één heerser.
2. Bonifatius heeft met Karel de Grote gemeen dat er veel is geschreven over de betekenis van zijn leven en werken voor Europa. Bonifatius heeft geijverd voor eenheid scheppende structuren onder het gezag van de bisschop van Rome. Aldus heeft hij zowel in godsdienstig als in politiek opzicht veel bijgedragen aan eenheid op het Europese continent in een tijdsgewricht waarin de 'Europese Unie' nog lang niet bestond.
3. In 1954, tijdens het 1200ste herdenkingsjaar van Bonifatius' marteldood, sprak Bondskanselier Adenauer in Fulda bij het graf van de heilige Bonifatius: "Bonifatius is niet alleen de Apostel van de Duitsers. Hij is een Europeaan (...) Bonifatius was niet alleen grondlegger en vormgever van een structuur van nieuwe bisdommen, hij wekte naast zijn kerkelijke arbeid door zijn reizen naar Italië en Frankrijk het gevoel van saamhorigheid onder de volken van West-Europa. Deze idee, dat hier een gemeenschappelijk erfgoed ligt, bleef ook twaalf eeuwen levend (...) Het werken en streven van de huidige Europese politici is ten nauwste verbonden met het levenswerk van de heilige Bonifatius." (*S. Weichlein, 'Bonifatius als politischer Heiliger im 19. und 20. Jahrhundert' in Imhof und Stasch (hg.), Bonifatius, 234*)
4. Het toetreden van Midden- en Oosteuropese staten tot de Europese Unie en de toegenomen Eurosceptis maken opnieuw de vraag actueel wat Bonifatius' erfenis betekent voor het Europese project aan het begin van de 21ste eeuw. Hoe kijken wij naar Bonifatius? Zien wij hem allereerst en vooral als bevorderaar van Europese eenheid in uniformiteit, gewaarborgd door structuren, regels en wetten? Dat zou hem geen recht doen en dat zou ook niet aansluiten bij het huidige tijdsgewricht waarin Europa naar nieuwe wegen zoekt van eenheid met behoud van haar rijke verscheidenheid op allerlei gebied.
5. De vraag naar de actualiteit van Bonifatius' erfenis voor het Europa van vandaag en de toekomst behoeft een veel uitgebreider antwoord dan ik nu kan geven. Deze vraag nodigt uit om te peilen naar het diepste fundament van Bonifatius' geloofsverkondiging: Alle mensen voor Jezus Christus winnen. In zijn Brief nr. 46 (geschreven omstreeks het jaar 737) schrijft hij dat het de wil van God en Jezus Christus is dat "alle mensen behouden worden en tot de erkenning van God komen." Deze woorden ontleende Bonifatius vrij aan de eerste Timótheüsbrief (I Tim 2, 4). Er schijnt geen Bijbelwoord te zijn dat hij meer citeerde dan dit.
6. Eerder in dezelfde Eerste Timótheüsbrief spreekt de apostel Paulus over "Christus Jezus onze hoop" (1 Tim, 1, 1). Bonifatius is voor het hedendaags Europa 'Apostel

van de hoop', als degene die ons voorhoudt dat de mens niet kan leven zonder de goddelijke deugd van de hoop, die beantwoordt aan het verlangen naar geluk dat God heeft gelegd in het hart van iedere mens. In een tijd waarin zoveel mensen op het Europese continent, ook christenen, in verwarring zijn, op drift zijn, geestelijk en fysiek ontheemd, spoort Bonifatius ons aan om getuigen te zijn van het Evangelie van de hoop.

7. Terwijl Europa steeds meer in de greep lijkt te komen van nationalisme herinneren we ons Bonifatius als degene die Gods grenzeloze liefde verkondigde. Wie Bonifatius' leven en werken nagaat, ziet dat hij veel meer was dan 'Apostel der Duitsers'. In Engeland geboren trok hij erop uit om op het Europese continent de Blijde Boodschap aan alle mensen te verkondigen. Veelzeggend is dat paus Franciscus voor de Mondiale Dag van de Migranten en Vluchtelingen 2015 als motto koos 'Kerk zonder grenzen, Moeder voor allen'.
8. Drie weken geleden spoedden Europese politici en diplomaten zich naar Rome om aanwezig te zijn bij de uitreiking van de Internationale Keizer Karel Prijs aan paus Franciscus. Paus Franciscus ontving de prijs volgens het Prijscomité omdat hij hoop en bemoediging uitstraalt naar de talrijke burgers die in Europa hun plaats zoeken.
9. De paus toonde zich evenwel bezorgd: "Wat is er met je gebeurd, Europa van het humanisme, kampioen van de mensenrechten, democratie en vrijheid? Wat is er met je gebeurd, Europa van de dichters, filosofen, kunstenaars, musici en letterkundigen? Wat is er met je gebeurd Europa, moeder van volkeren en naties, de moeder van grote mannen en vrouwen die hun leven inzetten en zelfs opofferden voor de waardigheid van hun broeders en zusters?" (*Toespraak van paus Franciscus bij gelegenheid van de uitreiking van de Internationale Keizer Karel Prijs, Vaticaan, Sala Regia, 6 mei 2016*)
10. Wat is er met je gebeurd, Europa? Zij lijkt haar eigen geschiedenis te miskennen. Het blijft te betreuren dat in de Preambule van de ontwerp-Grondwet voor Europa geen verwijzing werd opgenomen naar de joods-christelijke tradities en waarden die onmiskenbaar in de lidstaten van de Europese Unie zijn terug te vinden. Europa is ondenkbaar zonder haar joods-christelijke wortels.
11. In een Europa waarin de menselijke waardigheid op allerlei manieren onder druk staat, is Bonifatius' betekenis ook gelegen in het feit dat zijn verkondiging was gebaseerd op het geloof dat de mens geschapen is naar Gods beeld en gelijkenis. Op basis daarvan benadrukt de Kerk de fundamentele en gelijke waarde van alle mensen, die ook in de maatschappelijke instellingen en in het economisch systeem onverkort erkend moet worden. Tegelijkertijd bevestigt de Kerk dat de menselijke persoon als sociaal wezen gericht is op relaties en geroepen tot medewerking aan het *bonum commune*, het algemeen welzijn.
12. Op 25 november 2014 heeft paus Franciscus in zijn toespraken tot het Europees Parlement en tot de Raad van Europa het beroemde woord van paus Paulus VI in herinnering geroepen dat de Kerk een "expert in humaniteit" is (*Populorum progressio*, 13) en heeft hij een lans gebroken voor de opbouw van een nieuw

Europa dat is gebaseerd op de onvervreembare transcendente waardigheid van de mens die is geschapen naar beeld en gelijkenis van God.

13. De Europese Unie worstelt met een groot imagoprobleem (bureaucratisch, bedilzuchtig, weinig democratisch). De focus in de discussies over hoe het met Europa verder moet, ligt te vaak en te veel op de structuren, de financiering, de politieke haalbaarheid. Kortom de horizontale dimensie. Het fundamentele probleem en tegelijkertijd de grote tragiek van de debatten over de toekomst van Europa is dat de focus zodanig gericht is op de beschikbare middelen en de allocatie ervan dat het zicht is verdwenen op het *doel* van ons menselijk samenleven op lokaal en regionaal, nationaal en internationaal niveau.
14. Gelet op deze ontwikkeling heeft Europa dringend behoefte aan nieuwe bezieling, aan openheid voor de verticale, transcendente dimensie van de mens, diens leven en samenleven. Het levend houden van de gedachtenis aan Bonifatius' leven en werken kan bijdragen aan het opnieuw ontwaken van het besef van Gods liefde die zich in Jezus Christus heeft geopenbaard, aan de herontdekking van de christelijke waarden die ten grondslag liggen aan Europa en aldus aan de broodnodige hernieuwde bezieling van het Europese project.
15. Deze week bezocht ik de '100. Katholiekentage' in Leipzig. Ik zag daar een foto van een kunstwerk van de 28-jarige Sergiy Radkevich. Hij schilderde in een ruïne in Lviv (Lemberg) op een koude, kale betonmuur in warme kleuren een Pinkstericoon, de nederdaling van de Heilige Geest. Een treffende uitbeelding van de Geest die volgens de Hymne *Veni Sancte Spiritus* "verwarmt wat is verkild." Moge Gods Geest het Oude Europa nieuw elan geven en opnieuw bezielen. Bidden we op voorspraak of zo u wilt naar het voorbeeld van de heilige Bonifatius dat de Heilige Geest de harten van velen in Europa mag verwarmen.